
Marta FLATO LADANJ

SPASENA IZ RACIJE KAO ŠESTOMESEČNA BEBA

Marta Flato Ladanj rođena je 11. jula 1941. godine u Novom Sadu od oca Bele Zemaneka i majke Piroške, rođene Kasovic.

Oba roditelja ubijena su u Novosadskoj raciji 23. januara 1942. godine. Raciju su preživeli brat Robi, sestra od tetke i strica Eva (dva brata su bila oženjena dvema sestrama), i sestre od tetke Olika Šorš i Marta.

Posle smrti roditelja Martu Flato zakonski je usvojila porodica Ladanj, tako da je i ona dobila to prezime.

Brat Robi i Olika stradali su u Aušvicu 1944. godine zajedno sa bakom Idom i dedom Maksom Kasovicem*.

Posle povratka iz Švajcarske, gde su dospeli sa takozvanim Kastnerovim transportom, od 1945. do 1948. godine Marta je živela u Beogradu, na Senjaku, gde je završila prvi razred osnovne škole.

Sa prvom alijom, brodom „Kefalos“, došla je 1948. godine u Izrael. U Izraelu je završila osnovnu školu i gimnaziju, išla u vojsku i u Jerusalimu završila farmaceutski fakultet.

Ima troje dece i petoro unučadi.

* Greškom su imena Maksa i Ide Kasovic uklesana na pločama na Dunavskom keju u Novom Sadu kao žrtve racije. Oni su stradali u Aušvicu. (prim. red.)

Na žalost, ne mogu ništa detaljnije da kažem o mojim roditeljima. Ne mogu ništa da kažem ni o tome kako sam ostala živa. Nedavno sam pročitala u pismu moga dede Maksa Kasovica iz Novog Sada (gde je imao privatnu banku), koje je pisao svojoj kćeri Klari Montani u Zagreb, da me je poslao u Budimpeštu kod svoje druge kćerke Sofije Žoke Ladanj, pošto su moji roditelji već stradali. I Žoka je pisala sestri Klari Montani, u februaru 1942. godine: „Dragi naši, Pirika i Margo nisu sa nama...“

PIRI i BELA ZEMANEK, majka i otac MARTE FLATO, stradali su u Novosadskoj raciji januara 1942. godine

Na stradanja Jevreja, Srba i ostalih u Novosadskoj raciji na potreban način podsetio je Dušan Mihalek u novosadskom listu „Dnevnik“ januara 2005. godine povodom 63. godišnjice ovog pokolja. „U dvojnim redovima smrti na Štrandu, napominje ovaj autor, bila je i Marta Flato, što je saznala tek ovih dana, sa video zapisa svedočenja Žuže Henig, koja je u doba racije imala desetak godina. Marta je, kao šestomesečna beba, bila na rukama svoje mame Piri Zemanek. Pirika je u redu bila ispred svog oca Maksa Kasovica. Kad je videla da spasa nema i da na nju dolazi red za streljanje, u očajanju je bebu dodala ljudima iza sebe, ovi drugima iza sebe... Tako je Piri završila u talasima

Dunava, a onda je stigla crna limuzina sa poslanicima iz Budimpešte, koji su naredili prekid Racije. Marta je ostala sa porodicom Kasovic, kao i njen petogodišnji brat Robi...“

Brata su dali Ili Kasovic Lampel, najstarijoj maminoj sestri, pijanistici i profesoru muzike na muzičkoj akademiji u Novom Sadu, ali iz poslednjeg pisma koje je deda pisao 31. marta 1944. godine i koje je šifrirano, vidi se da je Ila vratila Robiku dedi. Evu Zemanek, sestru od strica i tetke, deda i baka su dali u porodicu Marice i Janoša Tirkla u Budimpeštu, a Olika je ostala kod njih. Za dedu znamo da je dospao u Aušvic, jer je to potvrdila rođaka Trude Kasovic koja je videla njegov kofer u Aušvicu. Oni su došli zadnjim transportima koji su išli direktno u gasne komore.

Mi smo živeli u Budimpešti do 1944. godine. Moj drugi otac Ladanj bio je cionist i hteo je da se iseli u Palestinu, ali mi smo dospeli u Bergen Belzen gde smo, srećom, bili samo pola godine. Pričali su mi kasnije da sam se u logoru razbolela od šarlaha.

U Bergen Belzenu smo bili od jula do kraja decembra 1944. Moji novi roditelji Ladanj već su imali dvoje dece, sestru Žuži, rođenu 1933, i brata Pavla, rođenog 1936. u Beogradu. Svi zajedno smo bili u logoru Bergen Belzen. Prema pregovorima i dogovorima cionističkog funkcionera u Budimpešti dr Rudolfa Kastnera sa Ajhmanom, odatle smo otišli u Švajcarsku, gde smo ostali do kraja rata.

Naime, sada znamo da je 1800 Jevreja u to vreme trebalo da otputuje u Palestinu. Ipak, plan je promenjen. Formirana je grupa od 1684 Jevreja, pretežno cionista, od kojih su mnogi bili bez materijalnih sredstava, dok su imućniji Jevreji, poput roditelja koji su me usvojili, platili za to izbavljenje. Istina je da smo i u Bergen Belzenu imali drugačiji položaj od drugih zarobljenika. Bili smo smešteni u baraci broj 10, nismo morali

DENEŠ LADANJ, drugi otac MARTE FLATO, 1944. godine

da nosimo žute trake i nisu razdvajali porodice, a za roditelje rad nije bio obavezan.*

U Švajcarskoj smo bili smešteni u „Camp de refugies“, odakle smo se kasnije prebacili u Bazel, gde je moj otac radio bez plate kod hemičara Tadeuša Teodora Rajhštajna koji je kasnije, 1950. godine, dobio Nobelovu nagradu za medicinu. Rajhštajnovi su u Švajcarsku došli iz Poljske. Otac je po struci bio hemičar i kasnije je bio vrlo ponosan na svoj rad sa njim.

ROBI, maloletni MARTIN brat, stradao je u Aušvicu 1944. sa još nekoliko članova porodice

kasnije saznala, jer je naša grupa, kako sam ranije rekla, imala drugačiji položaj, zapravo imala je određene privilegije. Sami zatvorenici su sastavili listu i otac, koji je znao jezike, pri sastavljanju spiska stavio je mene pod svojim prezimenom. Otac je bio veoma dobar čovek,

Porodica Ladanj je živela u Beogradu, na Senjaku, u ulici Petra Mrkonjića 4. Na dan bombardovanja Beograda, 6. aprila 1941. godine, bomba je pala direktno na njihovu kuću. Otac je imao hemijsku fabriku „Oksid“, u Brijanovoj ulici (danas ulica Dragoslava Jovanovića), u kojoj se proizvodilo tečno staklo, a imao je i kancelariju za patente i račun u Švajcarskoj. Upravo zbog toga su nam dozvolili da ostanemo u Švajcarskoj.

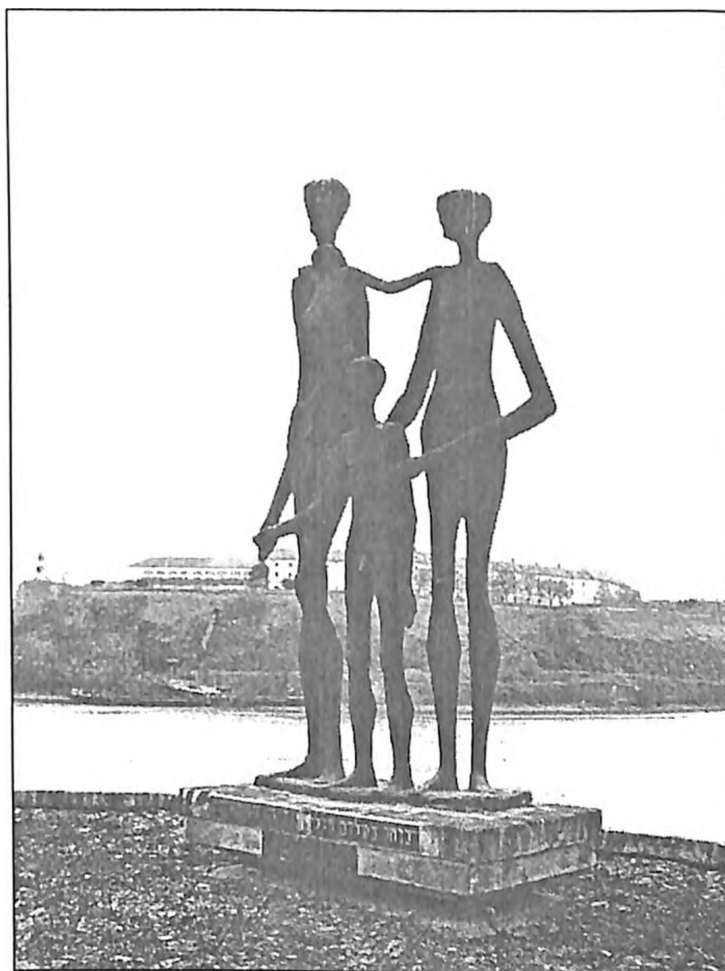
Iz Švajcarske smo se svi vratili u Beograd. Krajem 1945. roditelji su renovirali kuću. Odmah po povratku, roditelji su podneli zahtev za moje usvojenje, u Novom Sadu. Već sam u Bergen Belzenu u spiskove bila uvedena pod prezimenom Ladanj. To sam

* U delu istoričara Eberharda Kolba „Bergen Belzen 1943–1945“ o tome se kaže: „Takozvani Ungarmlager – mađarski logor – primio je 8. jula 1944. godine prvu grupu stanovnika, od 1684 pretežno prominentnih mađarskih Jevreja koji su u okviru legendarne Berher-Kastner akcije posebnim vozom 30. juna 1944. krenuli iz Budimpešte. U Bergen Belzenu su imali bolji tretman, nego ostali zatočenici. Prva grupa od oko 318 osoba dobila je već 8. avgusta dozvolu od Himlera za odlazak u Švajcarsku, a ostalih oko 1360 posle dugotrajnih pregovora napustila je Bergen Belzen i uputila se u Švajcarsku 6. decembra 1944. godine.“

pomagao je zatvorenicima u logoru u slučaju bolesti. Do mog punoletstva živela sam u ubeđenju da su mi Ladanjevi pravi roditelji.

Ocu je najpre vraćena fabrika i počeli smo život od početka. Ali, posle nacionalizacije fabrike, pošlo je sve na gore.

Spomenik JOVANA SOLDATOVIĆA u Novom Sadu podignut u znak sećanja na zverstva koja je u Novosadskoj raciji janura 1942. počinila mađarska soldateska kada je streljala više od 1300 nedužnih žena, dece i muškaraca, Jevreja i Srba, i bacila ih pod led zaleđenog Dunava

Upravo tada smo čuli da možemo ići u Izrael, u svoju zemlju. Otac je rekao da, ako treba početi i treći put, to će uraditi u Izraelu.

Po doseljenju u Izrael, u početku smo živeli u gradu Lod, tamo gde se sada nalazi telavivski aerodrom. Tata je tamo najpre otvorio drogeriju, a onda apoteku. On je u svojoj 52. godini otišao u Jerusalem da studira farmaciju, jer je osećao da mu za posao kojim se bavio nije bilo dovoljno što je inženjer hemije. Uspešno je diplomirao, imao svoju apoteku „Sanitas“ u kojoj je radila i mama. Na žalost, otac je umro mlad, u decembru 1963. godine, a mama je nastavila da radi do 1978. Umrula je 1987. godine kada je imala skoro 85 godina. Upisana je u Zlatnu knjigu Keren kajemeta.

*Porodica MARTE
FLATO danas*

Moj pravi otac Bela Zemanek imao je u Novom Sadu preduzeće „Ergas“ i on je finansirao studije medicine u Švajcarskoj svoga brata dr Dezidera Zemaneka, oženjenog sa Margo Kasovic. Oni su bili roditelji sestre Eve.